15. Gupta S., Keen M., Shah A., and Verdier G. (2018). *Public Finance Goes Digital*. Finance & development.
55. 1. 12-15. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2018/03/pdf/gupta.pdf>
16. *Impact d'internet sur l'économie française. Comment internet transforme notre pays*. URL: http://owni.fr/files/2011/03/internet_impact_rapport_mckinseycompany.pdf
17. *Internet World Stats* URL: <https://www.internetworldstats.com/>
18. *The 10 skills you need to thrive in the Fourth Industrial Revolution*. The World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-the-fourth-industrial-revolution/>
19. Wald T. *Governments can fight corruption by joining the digital payment revolution*. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2018/04/governments-join-digital-payment-revolution-fight-corruption/>

ДАНІ ПРО АВТОРА

Насібова Ольга Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного бізнесу, фінансів та обліку

Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету
вул. Академіка Богомольця, б. 9-Б, м. Харків, 61157, Україна

e-mail: olga.nasibova17@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2590-2513>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2210385/>

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Насибова Ольга Викторовна, кандидат экономических наук, доцент кафедры международного бизнеса, финансов и учета

Харьковский торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета
ул. Академика Богомольца, д. 9-Б, г. Харьков, 61157, Украина

e-mail: olga.nasibova17@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Nasibova Olha, Ph.D. in Economical Science, Associate Professor

Kharkiv Institute of Trade and Economics Kyiv National University of Trade and Economics

9-B, street Academician Bogomolets, Kharkiv, 61157, Ukraine

e-mail: olga.nasibova17@gmail.com

Подано до редакції 15.03.2021

Прийнято до друку 04.04.2021

УДК 336.13

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-49-208-215>

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНИХ СОЦІАЛЬНИХ ВИДАТКІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Перчук О. В.

Предмет дослідження: прикладні засади управління соціальними видатками в межах системи публічних фінансів.

Метою статті є розроблення науково-прагматичних рекомендацій щодо підвищення ефективності та якості бюджетних соціальних видатків в системі управління публічними фінансами.

Методологія проведення роботи. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, в тому числі метод системного аналізу, порівняння, узагальнення та ін., що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи. З урахуванням виявлених проблем у роботі було запропоновано сукупність науково-прагматичних рекомендацій щодо напрямів підвищення ефективності бюджетних соціальних видатків на засадах реалізації бюджету для громадян. Аргументовано необхідність впровадження державного замовлення на соціальні послуги та конкурсного його розміщення, удосконалення ціноутворення через оплату вартості послуг за результатами здійснення скорочення кошторису утримання відповідних бюджетних установ, залучення недержавних організацій для здійснення соціального захисту населення, застосування інструментів маркетингу для оцінки ринку соціальних послуг і їх динаміки, уточнення фінансових показників при формуванні й реалізації бюджету для громадян, державних соціальних програм. Застосування зазначених пропозицій сприятиме подальшій модернізації системи управління публічними фінансами.

Галузь застосування результатів: організація та проведення наукових досліджень у сфері удосконалення системи публічних фінансів в умовах трансформаційних змін.

Висновки: Доведена необхідність розробки та впровадження ефективної системи моніторингу, оцінки та соціального аудиту надання соціальної підтримки. Запропоновано підвищувати ефективність

управлінських рішень у системі надання соціальної підтримки шляхом створення єдиної бази даних отримувачів усіх видів соціальної допомоги, єдиного інформаційного середовища для органів соціального захисту населення, Пенсійного фонду України, Державної податкової служби України, Державної фіскальної служби, Міністерства внутрішніх справ України, органів реєстрації актів цивільного стану.

Ключові слова: бюджет, бюджет для громадян, ефективність, публічні фінанси, соціальна політика, соціальні видатки, управління.

ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА И ЭФФЕКТИВНОСТИ БЮДЖЕТНЫХ СОЦИАЛЬНЫХ РАСХОДОВ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ПУБЛИЧНЫМИ ФИНАНСАМИ

Перчук О. В.

Предмет исследования: прикладные основы управления социальными расходами в рамках системы публичных финансов.

Целью статьи является разработка научно-прагматических рекомендаций по повышению эффективности и качества бюджетных социальных расходов в системе управления публичными финансами.

Методология проведения работы. В работе применена совокупность научных методов и подходов, в том числе метод системного анализа, сравнения, обобщения и др., что позволило реализовать концептуальное единство исследования.

Результаты работы. С учетом выявленных проблем в работе было предложено совокупность научно-прагматических рекомендаций по направлениям повышения эффективности бюджетных социальных расходов на основе реализации бюджета для граждан. Аргументированно необходимость внедрения государственного заказа на социальные услуги и конкурсного его размещения, совершенствование ценообразования через оплату стоимости услуг по результатам осуществления сокращения сметы содержания соответствующих бюджетных учреждений, привлечение негосударственных организаций для осуществления социальной защиты населения, применение инструментов маркетинга для оценки рынка социальных услуг и их динамики, уточнения финансовых показателей при формировании и реализации бюджета для граждан, государственных социальных программ. Применение указанных предложений будет способствовать дальнейшей модернизации системы управления общественными финансами.

Область применения результатов: организация и проведение научных исследований в области совершенствования системы публичных финансов в условиях трансформационных изменений.

Выводы. Доказана необходимость разработки и внедрения эффективной системы мониторинга, оценки и социального аудита предоставления социальной поддержки. Предложено повышать эффективность управленческих решений в системе предоставления социальной поддержки путем создания единой базы данных получателей всех видов социальной помощи, единой информационной среды для органов социальной защиты населения, Пенсионного фонда Украины, Государственной налоговой службы Украины, Государственной фискальной службы, Министерства внутренних дел Украины, органов регистрации актов гражданского состояния.

Ключевые слова: бюджет, бюджет для граждан, эффективность, публичные финансы, социальная политика, социальные расходы, управление.

IMPROVING THE QUALITY AND EFFICIENCY OF BUDGET SOCIAL EXPENDITURE IN THE PUBLIC FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM

Perchuk Oksana

Subject of research: applied principles of social expenditure management within the public finance system.

The purpose of the article is the development of scientific and pragmatic recommendations for improving the efficiency and quality of budget social expenditures in the public financial management system.

Methodology of work. The set of scientific methods and approaches, including the method of system analysis, comparison, generalization, etc., was applied in the work, which allowed to realize the conceptual unity of the research.

Results of work. Taking into account the identified problems in the work, a set of scientific and pragmatic recommendations was proposed on how to increase the efficiency of budgetary social expenditures on the basis of budget implementation for citizens. The necessity of introduction of the state order for social services and its competitive placement, improvement of pricing through payment of services as a result of reduction of the budget of the maintenance of the corresponding budgetary institutions, involvement of the non-governmental organizations for realization of social protection of the population, application of marketing tools for an estimation of the social services market. clarification of financial indicators in the formation and implementation of the budget for citizens, state social programs. The application of these proposals will contribute to the further modernization of the public financial management system.

Practical Implications: organization and conduct of research in the field of improving the system of public finance in the conditions of transformational changes.

Conclusions: The necessity of the development and implementation of an effective monitoring, evaluation and social audit system for providing social support has been proved. It has proposed to increase the efficiency

of administrative decisions in the system of providing social support by creating a unified database of recipients of all types of social assistance, a single information environment for social protection institutions of the population, the Pension Fund of Ukraine, the State Fiscal Service of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, and civil registration authorities.

Keywords: budget, budget for citizens, efficiency, public finances, social policy, social expenditures, management.

JEL Classification: H50, I0.

Постановка проблеми. В сучасних умовах в Україні проблема фінансування соціальної сфери набуває особливого значення і стає однією з ключових. Для її вирішення необхідно формувати новий підхід до управління витратами бюджетів з метою стимулювання соціально-економічного розвитку нашої держави на основі обґрунтованої бюджетної політики та активної участі громадянського суспільства в системі управління публічними фінансами. Перетворення в сфері управління публічними фінансами, спрямовані на підвищення відкритості та прозорості бюджетного процесу в Україні, пропонується здійснювати через бюджети для громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі широко висвітлено проблематику ефективного бюджетного фінансування видатків на утримання галузей соціальної сфери і соціального захисту населення, адже соціальна функція держави майже завжди розглядається разом з її економічною функцією. Проблеми раціонального використання державних ресурсів досить ґрунтовно досліджувалися у працях Баранник Л., Барчука В., Безтелесної Л., Деевої Н., Діденка Ю., Качули С., Князева В., Лібанової Е., Сичова Є., Фарука Н., Юрія С. та інших вчених.

Постановка завдання. Метою статті є розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності та якості бюджетних соціальних видатків в системі управління публічними фінансами.

Виклад основного матеріалу. Перехід України до інноваційного соціально орієнтованого типу економічного розвитку обумовив формування нової моделі взаємодії держави, населення, бізнесу та структур громадянського суспільства. Її призначенням є забезпечення координації зусиль всіх сторін, урахування інтересів різних соціальних груп при виробленні та проведенні соціально-економічної політики держави (рис. 1).

Рисунок 1. Модернізація державної соціальної політики на засадах оновлення принципів, функцій, завдань, впровадження бюджету для громадян

Потреба в удосконаленні чинних програм надання соціальної підтримки, як правило, постає через загострення таких проблем: а) обмеженість бюджетних коштів і, як наслідок, необхідність використовувати їх на соціальну підтримку більш ефективно та адресно; б) значне поширення бідності або соціального відторгнення, що зумовлює необхідність посилення соціальної захищеності тих верств населення, які

потрапляють до названих груп; в) порушення принципу соціальної справедливості системою соціальної підтримки, коли найбільше отримують від держави ті, хто найменше цього потребує.

В умовах економічної кризи, як правило, виникають додаткові потреби у соціальному захисті через падіння доходів більшості населення та зростання безробіття. Проте через зменшення доходів у бюджеті виникає дефіцит коштів, які мають спрямовуватися на соціальний захист у системі управління публічними фінансами. Отже, за таких умов дії щодо удосконалення соціальних програм мають бути спрямовані на підвищення адресності й дієвості соціальної підтримки в бюджетах.

Основні цілі модернізації системи управління публічними фінансами на засадах використання бюджетів для громадян можна сформулювати так: підвищення ефективності соціальної підтримки бідних верств населення за умови раціонального витрачання бюджетних коштів; зниження навантаження на бюджет; забезпечення ефективного управління на всіх рівнях реалізації соціальної політики; поступове й цілеспрямоване формування економічно та соціально відповідальної поведінки влади, бізнесу і населення (у тому числі отримувачів соціальної допомоги).

Для досягнення цілей на період реформування необхідно встановити такі завдання: застосовувати переважно адресний принцип при наданні соціальної допомоги; удосконалити систему державних соціальних стандартів та гарантій; підвищити ефективність управлінських рішень у соціальній сфері. Необхідно розробити та впровадити ефективну систему моніторингу, оцінки та соціального аудиту надання соціальної підтримки. Важливо удосконалити методологічне й інформаційне забезпечення напрямів і механізмів соціальної підтримки. Нарешті, треба модернізувати інститути соціальної підтримки, перейти до якісно нових засад та форм надання соціальних послуг.

На наш погляд, необхідно здійснити такі заходи для розв'язання поставлених завдань через їх врахування у т.ч. шляхом реалізації бюджетів для громадян у системі управління публічними фінансами:

1. Посилення адресності соціальної підтримки людей. Це означає поступовий перехід до єдиної адресної виплати як основного інструменту прямого впливу на бідність (за винятком допомоги при народженні дитини, інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам). Також це інтеграція програми пільг на сплату житлово-комунальних послуг з програмою житлових субсидій; внесення законодавчих змін у правила програм.

На першому етапі визначення допомоги малозабезпеченим сім'ям (фактично – допомоги по бідності) як основного виду адресної допомоги здійснюється через підвищення рівня охоплення бідних програмою допомоги малозабезпеченим сім'ям (на першому етапі – до 8,0%); підняття порога допомоги малозабезпеченим сім'ям і, відповідно, збільшення її фінансування за рахунок удосконалення програми та економії коштів інших програм (насамперед програми соціальних пільг).

Необхідно сприяти розширенню програми підтримки малозабезпечених сімей як основної адресної допомоги бідним шляхом: підняття порога надання допомоги (на першому етапі – тільки для дітей – до межі крайньої бідності); зміни диференціації порогів для різних соціально-демографічних груп населення, зокрема підвищення порога для дітей порівняно з іншими групами населення; активної пропаганди програми серед соціально уразливих груп населення; зняття окремих обмежень на програму для соціально уразливих груп сімей з дітьми; введення диференційованого розміру допомоги залежно від регіональної диференціації вартості життя.

2. Важливим напрямом модернізації є удосконалення оцінки нужденності сім'ї при визначенні права на адресну соціальну допомогу. Це передбачає використання при розрахунку нетто-доходу від зайнятості, звільнення його від податку і обов'язкових відрахувань до страхових фондів; розробку методики розрахунку доходу від землі як основного джерела трудових доходів сільських жителів шляхом використання методів непрямой оцінки; впровадження непрямих методів оцінки доходів громадян, які претендують на отримання соціальної підтримки.

Мова йде і про рахування фактичної нужденності при наданні соціальних пільг; збереження частини соціальних пільг та допомоги як привілеїв тільки для осіб, які мають виняткові заслуги перед Батьківщиною: ветерани війни, ліквідатори аварії на Чорнобильській АЕС, Герої Радянського Союзу, Герої Соціалістичної Праці, учасники бойових дій. Це і відхід від надання пільг за професійною ознакою за одночасного адекватного підвищення рівня доходів працівників, сфера діяльності яких пов'язана з ризиком для життя та здоров'я; удосконалення системи державних соціальних стандартів та гарантій.

3. Підвищення ефективності управлінських рішень у системі надання соціальної підтримки. Його пропонується досягти шляхом створення єдиної бази даних отримувачів усіх видів соціальної підтримки, єдиного інформаційного середовища для органів соціального захисту населення, Пенсійного фонду України, Державної податкової служби, Державної фіскальної служби України, Міністерства внутрішніх справ України, органів реєстрації актів цивільного стану; впровадження системи моніторингу, оцінки та соціального аудиту програм соціальної підтримки населення на постійній основі.

Актуальними завданнями також залишаються: модернізація інформаційно-комунікативної інфраструктури системи органів виконавчої влади, які координують або здійснюють надання соціальних послуг населенню, оновлення інформаційної і технічної бази органів праці та соціального захисту населення усіх рівнів; раціоналізація документообігу між центральними органами виконавчої влади, підпорядкованими їм органами, установами і підприємствами, що здійснюють діяльність у сфері соціального захисту населення; систематизація інформаційних потоків і створення інформаційних комунікацій, що забезпечать збір, передачу і поширення відповідної інформації; посилення контролю за цільовим використанням бюджетних коштів при наданні соціальних послуг, створенні системи персоніфікованого обліку учасників соціальних програм.

Кардинальні зміни в системі соціальної підтримки потребують прийняття політичних рішень, а при схвальному ставленні суспільства до чинних правил ці заходи є наперед непопулярними. В такій ситуації необхідно проводити роз'яснювальні кампанії і заздалегідь готувати суспільство до запланованих змін. При цьому насамперед необхідно запроваджувати зміни, які сприяють утвердженню принципу соціальної справедливості в суспільстві, а згодом робити ті кроки, які сприяють реалізації цілей соціальних програм.

Ідеться про удосконалення інституту соціальної інспекції шляхом розширення повноважень та функцій соціальних інспекторів, а саме: соціальний супровід інспектором сімей, які є учасниками програм соціальної підтримки; забезпечення зворотного зв'язку між клієнтами та органами, що надають соціальну підтримку; впровадження критеріїв оцінки нужденності отримувачів соціальної підтримки. Велике значення має модернізація системи соціальних послуг, у т.ч. впровадження механізму державного замовлення соціальних послуг.

Державна монополія на соціальне обслуговування в системі управління публічними фінансами є причиною неефективного витрачання бюджетних коштів, низької якості соціальних послуг. Нині гостро постала необхідність вирішення проблеми переходу від утримання установ соціальної сфери із забезпечення державних гарантій громадянам на одержання безкоштовних послуг до оплати за фактично наданими послугами, тобто за результатом.

Для переходу на фінансування послуг за результатом необхідно здійснити підготовчі дії: розроблення державних завдань установам, що надають населенню безкоштовні соціальні послуги; впровадження механізму конкурсного розміщення державного замовлення на надання соціальних послуг населенню й залучення недержавних організацій до надання бюджетних послуг; скорочення кошторису утримання бюджетних установ та вивільнення коштів для розміщення державного замовлення при наданні соціальних послуг на умовах конкурсу.

Державне замовлення є одним з механізмів розміщення бюджетних коштів (на додаток до кошторисного фінансування бюджетних установ) у рамках реалізації цільових програм, за умов відсутності або нестачі бюджетної соціальної мережі. Серед головних заходів, що сприяють ринковим перетворенням у сфері надання соціальних послуг і спрямовані на підвищення ефективності соціального обслуговування, на сьогодні слід виокремити: організацію маркетингу потреб в соціальних послугах; стандартизацію соціального обслуговування.

Також до цих заходів можемо віднести розроблення цінового механізму фінансування соціальних послуг; перехід від кошторисного фінансування утримання установ, що надають соціальні послуги, до договірного фінансування державних і муніципальних замовлень при наданні соціальних послуг у рамках цільових програм; удосконалення механізму контролю якості послуг, що надаються; залучення недержавних організацій до надання соціальних послуг; державну підтримку некомерційних організацій.

4. Важливе значення має активізація діяльності недержавних організацій (НДО) у сфері надання соціальних послуг. Недержавний сектор швидше реагує на зміни в соціальній політиці та в потребах громадян і здатний забезпечити ефективнішу роботу з клієнтами. Саме такі організації можуть стати представниками інтересів громадян у частині їх соціального забезпечення при плануванні відповідних видатків бюджетів місцевого рівня, завдяки участі у формуванні місцевих соціальних програм та плануванні розвитку системи соціальних послуг.

Головна умова, яка сприяє активізації діяльності НДО, – державна підтримка. Така підтримка є особливо важливою при становленні організації – надавача соціальних послуг, коли визначаються місце організації у сфері надання соціальних послуг, поле діяльності організації, контингент, з яким вона працюватиме. Найпоширенішим механізмом державної підтримки НДО є субсидії.

5. Розроблення інструментів оцінки ефективності соціальних послуг та їх застосування у практичній діяльності з надання соціальних послуг. Об'єктивна необхідність оцінки надання соціальних послуг за якісними показниками обумовлена необхідністю оцінки якісної сторони їх надання, а передусім – соціальної ефективності цієї діяльності та, відповідно, рівня реалізації державою своїх соціальних функцій в аспекті надання соціальних послуг.

Створення в Україні державної інфраструктури моніторингу даних для оцінювання надання соціальних послуг за якісними показниками дасть змогу провадити єдину соціальну політику та координувати зусилля різних рівнів управління системи надання соціальних послуг. Необхідною є активізація співпраці у сфері надання соціальних послуг державних та недержавних провайдерів соціальних послуг з волонтерами.

Для оптимізації політики у сфері соціального захисту необхідно здійснити такі заходи: визначити Мінсоцполітики головним розпорядником коштів для здійснення державної соціальної, сімейної політики, політики щодо охорони дитинства. Необхідно передати йому заклади соціального призначення (зокрема інтернатні), які перебувають у підвідомчості інших міністерств (МОН, МОЗ тощо). З метою забезпечення своєчасного та повного фінансування з державного бюджету заходів із підтримки сімей з дітьми потрібно зняти з Міністерства фінансів України та повернути Мінсоцполітики повноваження щодо визначення обсягів відповідних цільових субвенцій.

Варто припинити практику Мінфіну щодо відмови погоджувати проекти державних програм та планів дій, які передбачають видатки державного бюджету на реалізацію політики з підтримки сімей з дітьми, та визначати у «ручному режимі» обсяги фінансування соціальної допомоги та надання соціальних послуг сім'ям з дітьми. Задля підвищення адресності соціального захисту доцільно розвивати службу соціальних інспекторів [1] та фахівців соціальної роботи у сфері раннього виявлення та своєчасного надання соціальних послуг сім'ям у складних життєвих обставинах.

Необхідно запровадити метод соціального бюджетування в управлінні державними соціальними гарантіями на підставі методології розроблення національної моделі бюджету для громадян, запропонованої

Міжнародною організацією праці, на національному й регіональному рівнях. Використання моделі бюджету для громадян як інструменту управління державними соціальними гарантіями дасть змогу планувати на коротко- й середньострокову перспективу основні параметри державних видатків на забезпечення соціальних гарантій, ураховуючи основні показники динаміки економічного розвитку країни й регіонів, демографічні прогнози та соціальні нормативи.

Доцільно створити у складі органів місцевого самоврядування спеціалізовані міжвідомчі органи, які мають забезпечувати складання, фінансування та інформаційно-контрольний супровід реалізації довгострокових проектів соціальної сфери. Це дозволить спрямувати політику подолання бідності не лише на заходи щодо соціального забезпечення вразливих груп населення, але й на проведення активної трудової політики та оптимізацію процесу самозабезпечення працюючого населення. Доходи від трудової діяльності мають стати основним джерелом грошових доходів населення і найважливішим стимулом розвитку виробництва та підвищення трудової активності працівників [2].

Необхідно впровадити і застосовувати соціальні стандарти й нормативи у процесі управління соціальними ризиками та державними гарантіями з метою вирішення низки системних проблем. Передусім, це стосується визначення пріоритетів соціальної політики, цілей, показників розвитку соціальних процесів, забезпечення рівного доступу громадян до одержання благ і послуг, удосконалення бюджетно-економічних механізмів розподілу ресурсів на соціальні потреби через бюджети для громадян. Соціальний захист має забезпечувати адресну соціальну допомогу для підтримки вразливих груп населення. З цією метою слід провести моніторинг домогосподарств, де є не менше чотирьох дітей, або двох пенсіонерів, або мешкає самотній пенсіонер похилого віку.

У контексті інтеграції сімейної політики та політики соціального захисту необхідно: розв'язати питання щодо підвищення стандартів оплати праці в Україні, що сприятиме створенню економічного підґрунтя для самозабезпечення сімей із дітьми; створення умов для успішного поєднання професійної зайнятості з батьківством (материнством), зокрема, завдяки розширенню мережі дитячих дошкільних закладів і поліпшення якості їхніх послуг; забезпечення доступності якісного медичного обслуговування для жінок та дітей; запровадження податкових пільг для сімей з дітьми.

Йдеться про розроблення порядку відкриття спеціальних вкладних рахунків дітей для накопичення коштів від народження до повноліття; забезпечення догляду за дітьми, батьки яких виїхали за кордон з метою працевлаштування (сьогодні (за неофіційними даними) таких дітей близько 200 тис. осіб, проте їх облік не ведеться, і вони є соціально незахищеними).

З метою посилення ефективності та адресності соціального захисту варто запровадити систему місцевих інтегрованих соціальних служб (єдиної для клієнтів контактної особи/установи, яка проводить первинну оцінку потреб та за необхідності залучає фахівців різних соціальних служб) для надання адресних заходів комплексного соціального захисту особам та сім'ям, які цього потребують. Інтегровані соціальні служби пропонують пакет послуг відповідно до розробленого стандарту та здійснюють міжвідомчу координацію роботи з клієнтом, що дозволяє: зменшити час опрацювання кожного звернення та скоротити час від подання заяви до отримання допомоги (зокрема грошової).

Стає можливим подолати практику якомога довшого утримання клієнта в установі задля отримання бюджетного фінансування; здійснювати соціальну роботу різних установ за уніфікованою технологією та підвищити ефективність забезпечення комплексним соціальним, комунально-побутовим та медичним обслуговуванням, гарантованим чинним законодавством; удосконалити призначення адресної допомоги.

Також можна впровадити механізми її поєднання з наданням якісних соціальних послуг нефінансового характеру; відійти від політики кризового втручання та розвинути систему профілактики складних життєвих обставин та негативного впливу соціальних ризиків (зокрема надавати соціальні послуги (у т.ч. платні) «благополучним» особам та сім'ям); створити (у т.ч. на базі інтернатів, що зачиняються, Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді) центри денного перебування осіб (перш за все, дітей, молодих мам), які опинилися у складних життєвих обставинах.

У межах запровадження системи інтегрованих соціальних служб пропонується ініціювати створення Єдиного соціального вікна звернень громадян (ЄСВ) на базі місцевих управлінь соціальної політики та віддалених робочих місць задля: виявлення на ранньому етапі осіб і сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, і подолання причин, що породжують неблагополуччя; переорієнтації на профілактику погіршення життєвих обставин, а не на термінальне втручання при виникненні кризової ситуації (хоча остання форма роботи також є необхідною, і від неї неможливо повністю відійти); оцінки потреб споживачів послуг і скорочення часу для прийняття рішення щодо змісту необхідної соціальної послуги, форми та обсягів її надання.

Це спонукатиме уникнення багаторазових звернень споживачів послуг до різних відомств; забезпечення можливості комплексної адресної допомоги клієнтам, які потребують декількох видів допомоги та послуг одночасно; поліпшення міжвідомчої взаємодії та зменшення рівня дублювання функцій різних установ і організацій; зниження імовірності обліку споживачів послуг у статистиці кількох відомств; отримання, підвищення рівня достовірності інформації щодо потреб у тих чи інших видах соціальної послуги; оптимізацію фінансування видатків на здійснення соціальних послуг завдяки розвитку системи збирання, обігу та використання інформації про споживачів соціальних послуг і вразливих осіб та проведену роботу; координацію та моніторинг надання тих соціальних послуг, які найбільше відповідають потребам населення конкретної території.

Єдине соціальне вікно має приймати та документувати звернення громадян, здійснювати експрес-оцінку їхніх потреб; перенаправляти до конкретного виконавця; готувати пропозиції щодо першочергових послуг. За необхідності термінового реагування ЄСВ негайно інформує компетентні органи та служби (заклади охорони здоров'я, ОВС тощо) для втручання та надання допомоги. Трансформація державної соціальної політики вимагає реалізації заходів активного соціального захисту, спрямованих на підвищення значущості доходів, отриманих від трудової діяльності, в загальній структурі доходів населення та сприяння продуктивній зайнятості.

Зокрема, необхідно сприяти скороченню низькооплачуваної зайнятості, збільшенню кількості високооплачуваних і захищених робочих місць. З метою збільшення частки заробітної плати у структурі доходів слід переглянути розмір прожиткового мінімуму і трансформувати мінімальну заробітну плату в дійсну соціальну гарантію для працюючого населення. Нагального впровадження в практику соціального управління вимагає система соціальних стандартів з позицій нормальної життєдіяльності людини.

Доцільно коригувати фінансову політику, узгоджуючи її з політикою зайнятості, у спосіб стимулювання розв'язання демографічного питання та детінізації заробітної плати, запровадивши [3] систему податкових пільг для працюючих членів сім'ї, взявши до уваги світовий досвід гармонізації соціальної та податкової політики в частині диференціації нарахувань на зарплату залежно від сімейного статусу особи та кількості дітей у родині (найвищі – в бездітних одинаках). Сім'ям з однією дитиною доцільно встановити податок у розмірі 13,0%, а двох і більше дітей – 10,0% доходів її працюючих членів. Треба використовувати систему заохочень для підприємств, які працевлаштовують членів сімей з дітьми із соціально вразливих груп.

Формування державних соціальних гарантій у системі управління публічними фінансами має здійснюватися на основі системи фінансових нормативів адресності їх спрямування; обґрунтування дієвих форм підтримки різних соціальних груп населення, що потребують соціального захисту; переходу на грошові форми надання пільг; включення до складу доходів особи і сім'ї соціальних доплат від держави. З огляду на те, що заробітна плата в Україні залишається основним джерелом доходів населення, необхідно сприяти підвищенню в них частки оплати праці, приділивши особливу увагу величині мінімальної годинної заробітної плати.

При цьому хибним та економічно не доцільним є розрахунок оплати однієї години праці шляхом поділу суми місячної мінімальної зарплати на кількість відпрацьованого часу за 40-годинного робочого тижня. Мінімальна погодинна заробітна плата має відповідати ціні робочої сили. Це дозволить підтримувати трудову активність працівників. Також їй сприятиме розширення інфраструктури соціальних послуг для сімей із дітьми, у т.ч. дітьми з інвалідністю, зокрема збільшення фінансування закладів позашкільної освіти і дозвілля дітей та забезпечення їх доступності (за цінами й розміщенням).

Важливого значення набуває розробка положення про домашнього вихователя з догляду за дітьми. Доцільно вивчити, зокрема, європейський досвід щодо повернення матерів на ринок праці після відпустки у зв'язку з вагітністю/доглядом за дитиною: держава через органи соціального захисту підбирає осіб, які доглядають за дітьми працюючої матері. Це дозволяє матерям повернутися до праці завдяки допомозі у догляді за дитиною; є механізмом створення робочих місць для осіб (у т.ч. старшого віку), які наймаються доглядати дітей; забезпечує догляд у домашніх умовах; узгодити сімейну та пенсійну політику, запровадити доплату на виховання, а не на народження дітей із урахуванням вікового чинника.

Реформування соціального захисту населення визначено у Стратегії сталого розвитку - 2020 як один із першочергових пріоритетів [4]. Незаперечним є факт необхідності вдосконалення фінансових механізмів соціального захисту для всіх груп населення. Визначення потенційних основних напрямів, структури і форм модернізації цих механізмів має досить актуальне теоретичне і практичне значення для сучасного етапу розвитку суспільства.

Сформована в країні система соціального захисту вимагає змін, оскільки на даний момент більшість її заходів є пасивними. Це знижує мотивацію населення до самостійного забезпечення свого матеріального благополуччя. Система соціального захисту, що склалася, має патерналістський характер і породжує в людей утриманські настрої. Тому її вдосконалення повинне відбуватися у двох напрямках. З одного боку, соціальна держава, до якої прагне Україна, повинна виявляти турботу про своїх громадян, а з іншого – створювати фінансові механізми, які спонукають людей до активного пошуку і прагнення самим піклуватися про свій добробут через бюджети для громадян.

Виявлення чинників розвитку комплексного фінансово-економічного механізму є найважливішою передумовою поступального розвитку соціального захисту в цілому. Виділяють внутрішні (кваліфікація кадрів, матеріально-технічна база, внутрішня система організації і внутрішні акти управління), зовнішні (норми права, організація управління) і змішані чинники управління. Ці чинники можна структурувати по горизонталі та вертикалі: державні, регіональні, місцеві, підприємств і організацій, сімейні й одиничні (рівень члена сім'ї).

Таке виділення служить об'єктивною основою, оскільки дозволяє розкрити повторюваність, тенденції розвитку й аналогію у вирішенні поставлених завдань. Усі ці чинники впорядковані за трьома соціально-економічними критеріями: ресурси – результати; види соціального захисту – споживання; цикли і фази суспільного відтворення. Це дозволяє виділити основні групи чинників, які можна конкретизувати за змістом, спрямованістю дії, характером [5].

Подальша бездіяльність призведе до ще більшого проїдання коштів, соціального вибуху. Загально відомим є факт, що чим нижчий рівень життя і більшим є розходження між доходами багатих і бідних, тим поширеніші є негативні настрої у суспільстві. Задля зниження рівня соціальної напруженості та суспільно-політичного

протистояння окремих соціальних верств населення та регіонів України одним з можливих заходів є правове затвердження мінімальних та максимальних розмірів виплат, жорсткі перевірки достовірності статусу пільговика [6].

Соціальна підтримка громадян в Україні має реалізуватися завдяки поєднанню активної та пасивної форм, з використанням бюджету для громадян. Поширення активних заходів соціальної підтримки дозволить відійти від односторонніх відносин зі сторони держави до взаємних зобов'язань держави і громадянина. Така модель передбачає посилення принципу адресності соціальної підтримки населення по відношенню тієї категорії громадян, що дійсно відчувають об'єктивні економічні труднощі, але при цьому мають мотивацію до відновлення трудової діяльності та позитивних соціальних зв'язків.

Висновки. Модернізації фінансування соціального захисту населення сприятиме подальшому перманентному пошуку та впровадженню інноваційних технологій у системі управління публічними фінансами, основними з яких є: нові методологічні й практичні засади фінансування соціальної підтримки населенню; активний розвиток соціального партнерства; залучення фінансових ресурсів недержавного сектору та соціально відповідального бізнесу; реалізація бюджету для громадян.

Список використаних джерел

1. Міністерство соціальної політики України. URL: <http://www.msp.gov.ua>.
2. Ільчук Л. І. Про невідкладні заходи подолання бідності. Київ: Центр перспективних соціальних досліджень Міністерства соціальної політики України. URL: www.cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=132:2010-12-08-15-40-44&catid=29:2010-06-15-18-48-34&Itemid=35.
3. Чунаєв О. Формування середнього класу в Україні. URL: <http://politikan.com.ua/2/7/0/2983.htm>.
4. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
5. Лаврухін В. Напрями модернізації механізмів соціального захисту населення в Україні. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01\(24\)/11.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01(24)/11.pdf).
6. Товстиженко О. В., Марченко Н. А., Приходько М. М. Соціальний захист населення: сутність та проблеми його фінансування. URL: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/8123/100-104.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

References

1. Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy [Ministry of Social Policy of Ukraine]. URL: <http://www.msp.gov.ua> [in Ukr.].
2. Ilchuk, L. I. (2010). Pro nevidkladni zakhody podolannia bidnosti [About urgent measures to overcome poverty]. Kyiv: Tsentri perspektivnykh sotsialnykh doslidzhen Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy [in Ukr.].
3. Chunaiev, O. Formuvannia serednoho klasu v Ukraini [Formation of the middle class in Ukraine]. URL: <http://politikan.com.ua/2/7/0/2983.htm> [in Ukr.].
4. Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina – 2020» [Sustainable Development Strategy «Ukraine - 2020»]. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10> [in Ukr.].
5. Lavrukhin, V. (2015). Napriamy modernizatsii mekhanizmiv sotsialnoho zakhystu naselennia v Ukraini [Directions of modernization of mechanisms of social protection of the population in Ukraine]. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01\(24\)/11.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01(24)/11.pdf) [in Ukr.].
6. Tovstyzhenko, O. V., Marchenko, N. A., Prykhodko, M. M. (2014). Sotsialnyi zakhyst naselennia: sutnist ta problemy yoho finansuvannia [Social protection of the population: the essence and problems of its financing]. URL: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/8123/100-104.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukr.].

ДАНІ ПРО АВТОРА

Перчук Оксана Володимирівна, к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування, старший викладач кафедри професійної освіти,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
e-mail: oksi011279@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-64844-7011>
Researcher ID: 55052018

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Перчук Оксана Владимировна, к.э.н., доцент кафедры финансов, учета и налогообложения, старший преподаватель кафедры профессионального образования,
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»,
e-mail: oksi011279@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Perchuk Oksana, PhD in Economics, Assistant Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Senior Lecturer Department of Vocational Education,
Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University
e-mail: oksi011279@gmail.com

Подано до редакції 05.04.2021
Прийнято до друку 29.04.2021